

BREVIS ET
COMPENDIOSA NAR-
RATIO MISSIONVM QVA-
RYNDAM ORIENTIS ET
OCCIDENTIS.

*Excerpta ex quibusdam litteris a PP. Petro
Martinez. Prouinciali India Orientalis, P.
Ioanne de Arienza Prouinciali Peruvana, &
P. Petro Diaz Prouinciali Mexicana Pro-
uinciarum, datis anno 1590 & 1591. Ad
Reueren. P. Generalem Societatis I E S V.*

Et collecta per P. Gasparum Spiritu-
alialem Societatis.

ANTVERPIÆ.

Excudebat Martinus Nutius ad insigne diti-
rum Cyconiarum. Anno 1595.

EXCERPTA EX LIT-
TERIS QUIBUSDAM A PRO-
VINCIALI INDIAE ORIENTALIS AD
REVERENDVM P. GENERALEM SOCIET.
TATIS 1617 DATIS MENSE NOVEMB.
MDC. IXXV. ET IXXVI.

Novae sunt prope novae ex quo
magnus Mogor, Echebar dictus
Patres aliquot Societatis Iesv
ad se vocavit, (quos inter fuit
P. Rodolphus Aquaviva) qui
praesenti anno divino, quorum
inducari potest, impulsu, rursus per litteras Pa-
tres repetijt, data etiam eiusdem argumenti epi-
stola, ad Gos Praefectum, opera subdiaconi eu-
iustiam Graeci, cui Leoni Geimon nome (quem
in patriam regredientem contigit ad dicti Mo-
gor aulam discurrere) sic id quod in votis habe-
bat consequendi, quam in rem donaria advenit
in Praefectum, Collegium, singularia etiam que-
dam in P. Provinciale partienda. Voluit prae-
terea quinque aureos millibus in egeres Gos
Christianos distribuendis dictum subdiaconi
onerare, qui cum affirmasset id nisi in regni pau-
peres a sua Maestate commodè impendi possit,
hoc accepit responsi, nunquam se committitū
vt in mancipia & diaboli seruos tam esse libe-
ralis. Verū cum subdiaconi vix periculum

A a obijceret,

obijceret, quod facile adiret, si tam longe à here-
re tantam vim anni secum deportaret Mogor vt
diceretur gemma, & alia quædã valoris maximi,
& que ducenti mille aureorum pæculi adpararet,
ad pauperes descendenda, quæ Guam eo tempore
comportata sunt, que graui necessitate prome-
bantur, in quos id beneficii impendunt. Insuper
mandauit Cambaie Proregi, cuius mandati,
quod paulo inferior referretur, hæc sententia, et
ingressos Cambaie regnum Patres, qui postea
meliori ratione exciperet, ad se propediectes,
militæ prædicatori firmaret, bona vitæ muni-
ret. Atque vt Goanis nostris retulit Subdiaco-
nus, ex est voluntate & desiderio Rex optimus
vt prima fidei Christianæ fundamenta ponat, in
que sua vota Principi filium, & primarium belli
ducenti trahit. Assumptionis Despare virginis
dicem, festum habuit, exposita loca sine eminen-
ti eiusdem virginis Icone, qua superioribus an-
nis P. Rodolphus cum socijs, eum donauerat,
voluitque vt magna religione tabellam desocu-
laretur; parentis præcepto, equites Coriz fug-
erant. Primores regni Mogor, Principem fi-
lium iudicant, vt primus vicula figeret, quod
& prompta & optima voluntate executus est. Pa-
na urbis, in qua reliquæ, via urris (Molchras vo-
cant) in stabula equorum, & elephatorum rece-
ptacula conuertit, maioris apparatus bellici præ-
textu. Postmodum verò Aleuancos (turres sunt
suis munitæ, ex quibus sacrificuli voce præalta
Mahometum inlaman) euerit, asseruans quod

cum

eû inuicta essent sana, & orationi in idonea fru-
stra prædicatori successu habuit: rem nec nihil post
eandem ruina sana ipsa inuoluit, odio quodam
maiorum sectæ, & pro in Euangelium afflicta.

Narratio patetere Subdiaconus, Mahometi
nomen non minus aulicis Mogor, quam Chri-
stianis odiosum, Regem que suam tantam ha-
beret uxorem, ablegans, & palatio electis ceteris
omnibus, quas data occasione Prinatribus Ma-
trimonio iungit, qui etiam lege sancit, vt Mau-
ros un nullo ante quatuordecim annis nato an-
nũ suum circumcidat, si alio vt integrum, ubi
adoleuerit, quis velit, vt religiosus, con placit.

Quæ ad magnitudinem, & potentiam huius
Regis spectant, incredibilia videri possunt: ma-
ximus est & potentissimus Orientalium Regum,
Dominus Nongentorum in contemite millia-
rium, cuius terra Indis & Gange atatur, & in
Tartariam usque protrahitur, multis regibus
& urbibus diuisis, ac frequentissimis nobilibus.

Refert P. Antonius Monieratus quod, cum
olim in Bellica quadã, quam insuenerat, expedi-
tione, regẽ sequeretur, quinque milia elephan-
torum milititer instructorum, secã traheret, præ-
ter eos quatuor & impedimenta deferrent. Et
toto regno quinquaginta esse Elephatorum mil-
lia varia per loca in multis subsidiis distributa.

Hæc legatio plurimos non ex nostris modò,
sed & studiosis in postulatam in ibionem accen-
dit, in eam que adlecti fuerunt Patres duo cum
socio adiutore, qui anno 1591. Ad Regẽ per-

A 3

ueniant

venerunt, excepti magno cum affectu, ac propo-
modum inchoitis benevolentia lignis, assignato
entia loco in ipso palatio, & suppeditatis abun-
danter rebus necessarijs, assignata schola in qua
Chilarcharum & Centurionum liberi cum Re-
gis filio & nepote Lusitanos legere & scribere
docerentur. Verum cum animaduertent Pa-
tres Regem, necum prout existimauerant, de
fide Christiana complectenda apud se statuisse,
cogitabant Goam reuerti, sed à me, ne id face-
rent, praepediti fuerunt, dato P. Eduardo Leio-
tō (qui vnus est ex Patribus qui ibidem reman-
serunt) praepcepto expresso, ne reuenteretur, sed
subsisteret. P. Christophorus de Vega qui inde
venit voluntate P. Leioton socij, a me in eandem
stationem remissus est, praesertim cum Regi gra-
tias & acceptissimus fuerit, nec inde abire per-
missus, nisi iuramento firmaret, rediturum sese.
Et quoniam Regum corda in manu Dei sunt,
statuimus hanc prosequi missionem, Ioganimi
cōsultatione quadam & spe in diuinā bonitatis
firma. Ac iam nostri exercentes pueros (vti antea
diximus) in lectione & scriptione Lusitanica,
similibusque officijs, commodam expectantes
occasione, qua cum Rege de rebus fidei familia-
rijs & liberis agant, quod ne huc vtique face-
rēt, impedimento fuerat belli ductores, qui per-
petuò Regi adherent, & quibus absentibus or-
dinariè culla audientia datur. Cūq; huius Regis
ad fidē Catholicā traductio, maximi sit momenti
necessum est, vt dextrē & suauiter procedatur.

Annalis

Annotationes Latinae factae.

Observandum. Reverso Goam P. Christo-
phero de Vega, Lusitanum quorundam Me-
diolanum litteras dedisse, quasi Patres à Mogor
redisset, sed deceptum fuisse scriptorem ex
superiori narratione facile patet.

EXSCRIPTVM EPISTOLAE
VNIUS A REGE MOGOR AD PA-
tres societatis Iesu Goae agentibus data.

In nomine Dei.

Excelsus & Insuper Echebar.

REuerentibus in Dei gratiam, &
qui gustauerunt de spiritu ip-
sius, & obediuntibus spiritui
Messiae, & qui homines in iter
Dei dirigant, vobis Patribus
intelligentibus & prudentissi-
mis, quorum sermones & dicta excipiunt om-
nes, itaque a personis a mundo seueris pro-
fecti, qui honores, splendorem, omnemque ma-
gnificentiam abiectis, Patribus qui bona via
inceditis. Notum facio RR. vv. intellexisse me
toto mundo ipsas leges, cum gentium varia-
rum sectarum, quam Maurorum, Christiana ex-
cepta, quae sola de Deo est, ac pro eiusmodi co-
gnoscitur & obliuiscitur, cumque inclinari me

A 4

sententiam

scant, ne hinc nos mandatis quocumque contrarium agant, Patresque vel in persona vel in sacris gratiæ, quoniam si de vobis manserit quoque modo queratur, gratissimi vel ipsa etiam capite damno in vos ammandum curabimus. Quare præcipio ut quicunque hæc mea edicto contumetur, eum in persona quam ceteris impedimento executioni mandatur, ut liberi per omnes meos verba absque ulla vestigali, aut collatione transire possint & toto itinere hinc militum manu proteging, firmetur. Cambacta igitur ad urbem Amadabæ perducatur, ab hac ad Patiam urbem. Hinc ad Gela, inde Guiper sive Buzacel, Buzacelo Buzacel, inde Mulu, Mulu Libet habitacionis nostre locum, cum hæc fuerit quod verba Patres tenere, qui ut in Deum confido salvi curiam hanc arripere, vobis me & mea suspicetur, prout condicio eorum & merita exigunt.

De missione in Aethiopia.

PR o duorum Patrum, qui a morte P. Nungez Patriarchæ superstites in Aethiopia remanserant, & aliorum quorundam sociorum, qui in idē regnū missi ante annos aliquot fuerāt, solatio & levamine quodam, ac in Christianorum qui ibidem degunt, quorū mille ducenti de sacra Eucharistia participant adiumento & consolatione, hoc tempore ablegati fuerant duo alij Societatis Patres: sed in quodam Arabiæ tractu a Mauris intercepti: eumque de eorum liberatione ageretur, obstitit Turca quidam Calisito (dōctissimus est genus) qui non multo ante

Carcere

Carcere Christianos carerat, affirmans parvū videri redemptionis pretium, nec rationi consonum, ut in duos sacerdotēs non genti tantū auri numerarentur, quando sibi soli quatuor aurorum milibus fuerit redemptio: Itaq; in locum quendam abduci curavit, qui Mecca octo dierū via abest. Iamque in potestatem dynastæ cuiusdā Turcæ ducebantur qui eos benigē habet, facta potestate officium divinum & missas celebrant, & in hostio quodam obambulandi loventur & seruos Christianos octo decim eidē dō parentes, quos in levamentum quoddam & consolationem eum alij communicare patitur. Redemptio nostrorum, ut dicunt, difficillima est, nobis tamen videtur permutatione transigi posse, oblato quodam Turca Nobili & pretioso, qui in naui quæ Mecca solerat, captus fuit, in eamque causam a Prorege nobis donatus, adiecta etiam si opus fuerit, pecunia aliqua,

IAPONICA.

BONA & nova nuncia ab Iapone accepimus de incremento fidei Christianæ. Nam in medij turbis, vexationibus, Christianorū exiliis, depredationibus, incendiis & eversionibus Ecclesiarum, quæ tyrannis & fures Quabacondoso excelsit in Patres Societatis, adiecta vitæ plena, proscriptione, multis modis Divina bonitas gentilium corda movet, ut portam salutis ingrediantur, maxime vero nobilitatem

ipsum

ipsum, quandoquidem ab Octobri anni 1590 viginti milia quingenta septuaginta Christo in sacra ablatione nominata dederunt, & ex ipsa dynastia & precipuis quique, eaque iam est Japonia conditio, facile ut in fidem Christianam transeat, si Domino nostro adiutore nullarum tyrannorum, cuius ipse aliquam facit P. Visitatoris profectio, quem Meacum cogitatum ad se euererat Quabacodono, submissis duobus dynastiis Christianis uno ethnico altero, vigi lo cap, additis etiā nauigijs, datoque præcepto ut in itinere humaniter eaciferent.

EXEMPLAR EPISTOLAE

DON MICHAELIS ORATORIS DON

Principis Regis Iaponiae, & Lou Barica, ad

Principis Camura, ad sed. memor. Gregorij

13. D. Antonio Archiepiscopo Eboracensi in

scriptum.

Illustrissime & Reuerend. Domine,

ERADIGIT NOS DEUS Dominus noster saluus & incolonus in Japonij regna, optatū peregrinationis intercepta finem, in portumque Nangasachi a Iulij anno 1590. cum P. Visitatore Societatis & Iohannem tam Patribus quam

Fratribus

Fratribus eiisdem Societatis delati sumus, omnibusque ab vniuersa Christianitate, maxime vero ab matribus nostris & amici exultatione & applausu excepti, quem lucris non explicent, ita ut & ipsi ethnici gratulandi nos complederentur, suspensibus & utopis hoc nostro felici appello per se omnibus. Quod ad Christianarum rerum statum spectat quoniam cum Illustrissima Dominatio Vestra, ex lucris Reuerendi P. Visitatoris singularim intelligit, hoc solum dicam, videriam defecuisse fidei opugnationem, atque ita compoita hunc regem, ut vniuersa facile ad Christianam fidem transeant, cum Quabacodono totam Japoniam occuparit, repetata de octo regnis que supererit & ei parere recubant, victoria, quem si Deus ad compestendum fidem, aut saltem ad Christianam fauendum permoueat, merito sperare possumus maiorem in gentium animis mutationem & ad Christianam religionem accessum. Constatum P. Visitatorem a Quabacodono vocati, consiliumque oblatis eammoda occasione admirabiles & maximas Europaei quas oculis nostris conspeximus, & quibus plura sumus, narrandi, eas autē maxime quae a diuinitū cultum pertinet, datoque nobis aditum facile Deo auxiliante nos effecturos ut ab infidelitate ad fidem conuertantur, postertim vero, si benevolentiam & fauorem, quo in nos via est Illustrissima Dominatio Vestra recessimus, ob quē perpetua quodam cum obligatio sit, nostra

nostro, quam Marum, amicorum, totiusque Christianitatis, quae haec est, nomine infinitas gratias ago. Quam mirè recreant ab Illustrissima D. T. propter cetera munera, datæ hinc imagines pictæ excellenter, ac magnifice & opulenter exornatæ, quibus similes Iaponia hæcenus non vidit. Don Protasius Arimandono & Don Marcus Omerandono Cognatus meus, conditione, pro laus, sunt prosperissima, florentij in eorum regno & Provincia Christiana religio; nec explicari potest quantum recreati sint nostro in Iaponiam redita. Parentes Don Marci cum Matre, Cōsobrino, & Patre, in Fungano eorū regno propagationem S. fidei vehementer optāt. Eodē sunt desiderio Patres & Matres Don Martini & Don Iuliani in hoc Figeni regno. Aliud propterea nō occurrit. Quod ut superius dixi ad P. Visitatoris literas nos referamus; parumque decens videtur ut gloriam nostram & fructum qui ex reverentia nostra colligitur, ipsimet referamus. Dominus III. D. V. statū, & cōditionem promoueat, & in vultus annos augeat. Cum vero omnes eodem simus in illam animo & affectu, diversam nihil est quod scilicet Don Marcus, Don Martinus & Don Iulianus qui rogant libere. D. V. has et locas eorum nomine iuste pere dignetur. Ex partu Niagafachi 4 octobr. Anno 1590.

*Illustrissimo D. P. filius & servus
Don Michael.*

EXEM.

INDICAE ET IAPONICAE. 15
EXEMPLAR ALTERIVS EPI-
STOLAE IAPONICAE ETIAM SCRIP-
TA & in Lusitanicam linguam versa. Don
Sancij, Domini de Omura, ad P. M. Sixtum
V. cuius erat inscriptio.

Epistola Don Sancij Domini de Omura
ad sanctitatem Xistū V.

Invenit vero titulus cum adstantiis literis, sequens.

Offero presentes magno & Sanctiss.
Papæ Sixto V. quem humillime ut
Dei Vicarium veneror.

SANCTISSIME PATER.

De Anno 1590 ad nos redijt cum socijs Cirgina Don Michael, Regi Don Protasio & mihi cognatus, qui eisdem Regis de Arima & Patris mei Don Bartholomei nomine annis præteritis, cum Patre Visitatore Societatis Iesū, hinc abierat postitutus obedientiam Sanctitati Vestre, cuius regressu extrema consolatione affecti sumus, auditis favore & honoribus, quibus & ipsa cum prosequuta est, & eius consilio & voluntate Regi ceteri & Christiani Principes, intellecta etiam cura paternas, qua D. V. reclusi

V. veluti Iesu Christi Domini Nostri in terra vicarius & omnium Ecclesiarum caput Christianos Iaponiae tueri & protegit, protectio preterea auri subsidio, quod Patribus Societatis contulit, ut sese & Seminaris alant, multosque alios sumptus, quos in Iapone faciunt releuet. Quibus ex rebus sic omnes exhilarati sumus, ut per huiusmodi videatur esse posse exultatio: Simulque nova quadam luce perfusi sumus, & veritatis ac charitatis Christianae notitia. Quas ob causas, quod ad me attinet infinitas gratias Sanctitati Vestrae habeo, & quas habere vellem maiores, nec charta nec penna comprehendam. Ac cum Don Bartholomeus Pater meus vita sanctus sit, illi successit, S. V. deusculus & obstrictus perpetuo ob S. crucis lignum, & gladium quae per Don Michaelem ad Patrem destinatae, quae munera maioris facio thesauro maximo, quem vel ipse vel posteri mei acquirant, afferanturque instar profundi pelagi & magni caemuli beneficiorum, a Sanctissima Vestra manu eiusque opera caelo ipso acceptorum. Verum mota a Quibuscondono vniuersa Iaponiae domino, persecutio, qua Patres & harum partium Christianos afflicta, oportunitatem hactenus omnem ademit ea celebritate & festo, quibus par erat, praedicta munera suscipiendi visumque Patri Visitatori, & mihi tantis perdiffere, dum dictus Pater redeat, qui iam in iter se dedit visitaturus Proregis nomine eam legatione & muneribus Quibuscondono, cuius

profe-

fectione speramus Christianis pacem restituendam, cum hac legatione nonnihil sedatum videatur, sed cum ea quae in Domini nostri obsequium & Pacrum bonum (quorum partem magnam in meas terras recepi, me mesque omnia periculo exponens) & cetera quae persecutionis tempore accliderunt V. S. ex Patrum litteris intellectura sit, sine me factum, quam humillime pedes Sanctitatis V. capiti meo in iocis & Sanctissimam Benedictionem Vestram postulis, scribo praesens magna cum reverentia & humilitate B. V. debita, 1 X. anno del Era dura Tensio, decimo octavo Ianz, qui est a 2. Septembris 590.

Elevatis manibus & summis cum Reverentia has literas pedibus S. V. offero.

Omura Scim Paciro Nobu
Ache Don Sancio.

B EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLAE
DON PROTASII REGIS AR-
mae Japonica scripta cum Latina inter-
pretatione ad B. M. Sixtum Vaticanum super-
scripta: in prius huta fundi erat.

Litteræ Don Protasij Regis Arimæ ad
Sanctiss. Sixtum V.

Interior vero titulus.

Magno & Sanctissimo Papæ Sixto V. qui in
terra Regis cali locum tenet, Don Pro-
tasius Rex Arimæ, magna cum reveren-
tia has offert.

*Sanctissime Pater & inter omnes Chri-
stianos Supreme.*

DECIUSA sexta hinc sextæ que
fuit 21. Julij anni præsentis 90.
huc appulit P. Visitator Soci-
etatis Iesu, cum Gengius Don
Michael cognato meo, Don
Mancio & ceteris socijs, qui à
me Romam fuerant missi, ut pedibus Sanctita-
tis Vestre capita sua submitterent. Quorum
adventu ita exhilaratus sum, ac si mihi mille au-
tantis advenissent, & decem annorum millia vi-
tae meæ.

ta meæ accessissent. Narravit Don Michael quo
honore & favore a V. S. , Rege Philippo, & ali-
is Principibus Christianis exceptus fuerit, cuius
ergo eas gratias ago, quas nec pœnâ nec char-
tà explicem. Reddidit etiam literas quibus B.
V. me dignata est, eoque favore prosequuta, ex-
teris ut Regibus Christianis annumeraret. De-
tulit præterea sacri signi vena: crucis partem, gla-
dium & galerum, quæ V. Sanctitas, solita est ad
Reges & Principes Christianos destinare. Qui
favor & studia talia sunt, tantique à me estiman-
tur, ut statuerim æternæ memoræ consecrare, &
inter præcipuos thesauros, nemineque & mo-
numenta posterorum meorû referre. Estque hinc
in me collatus honor eiusmodi, ut maior esse
non possit in hac vita, & in bonam vitam futu-
ram redundet. Constitueram iuxta præscriptâ
a S. V. in suis ordinem, utque favor & beneficia
tam magna mihi delata merebantur, apparatu &
celebritate qua potest, omni in regno meo ma-
iâ prædicta munera excipere: sed habendâ esse
rationem tyrannidis, & summi odij quo Qua-
bacondono Japoniæ universæ dominus, tres
totos annos Patres & Christianos persequitur,
indicavit P. Visitator: tandemque hoc sensû dif-
ferendum dum Mexico revertatur: quo Præregi
Iudæ nominat, cum legatione visitaturus Qua-
bacondono profectus est. Ne si prævenisset, hoc
meo in regno solvere, novæ alicuius edmonitionis
& indignationis, Quabacondono materiam da-
ret. Quare hucusque non potui ardens meum

desiderium exequi, ut praecipuo cum honore de-
nata roci perem. Verum ubi redierit P. Visitator
quam humillime excipiam & incredibili cum
voluptate, pia opera vinctici incipiam. Intellexi
denique magna illa adiumenta, quae sanctitas V.
liberaliter in Patrum, Seminariorum, Ecclesiarum
subsidium contulit, quae nos adeo recrearunt &
refecerunt ut praeter gaudio corda nostra saliant,
nec totum ignari sumus augenda plurimum haec
nomina Christianissimi in lapone germina, quae tam
fidelibus oculis sanctitatis vestrae insuetur & so-
veti, vade infinitas gratias ago S. V. confidens fu-
turum hinc, ut in lapone regis latissime sancti-
lex nostra excreseat.

Haec maxima religionis evertendae tempestas
quam Quabacondono excitauit, molesta nobis
omnibus non parum fuit & laboriosa, me vero
maxime exercuit, qui praeter edictam & Imp-
rium praecipuum Patrum numerum ad me rece-
pi & regno meo conclusi, in quo adhuc non he-
rent, exponit me manifestissimo periculo & sta-
tus mei ruinae ac eversioni: sed cum Patribus orae
declinanda alia non est via & famulis Dei con-
sultauissent omnes in lapone vitam deponere, ne-
que vlla ratione desistere, quos fidei pepererant
Christianos, visum est rationi conforme, ut me
itaque omnia pro Dei mei obsequio, discrimi-
nari subiicerem qui paternam suam praesidentiam non
modo me huc usque periculum eruit, sed etiam auis
erexitque plurimum, cum eodem tempore ex
ethnici & gentilis superstitionis perierint mul-
ti, qui

tis qui rerum cunctas Christianis lapone fidem
& in Deum spem auerunt. Confidimus omnes
P. Visitatoris ad Quabacondono iter susceptum
sinec impositurum oppugnationi & Christiano-
rum persequutioni, quae ut hucusque tyro-
num Christi exercitatio sine quadam, ita spe ad-
ducor ut credam incremento ingenti ad augens
da in laponia in Christum fide. Cum vero sciam
quod caetera ex P. Visitatore S. V. resciscet, sine
faciam, caput meum B. V. Sanctissimam per debas
submittens, haecque scribo ea reuerentia & ani-
mi demissione quae S. V. debetur Anno 12. Dell
Era dicta Tenteio, decimo octauae Iapone quae est
22. Septembris. Anni 1696.

Adolatus pedibus Sancti P.

Armano, Scuringo. Daibu Don
Protasius.

EXSCRIPTVM ALTE- RVS EPISTOLAE EIVSDEM

*Don Michaelis ad R. P. Petrum Fossecam
societatis I. E. S. V.*

X quo Dominus Noster tanta
non gratia dignatus est, ut ad sine
optatum peregrinationis nostrae
pertingeremus, ingressi nobis in
laponiae regna, post decursum an-
nos novem, tantum enim est spatium ex quo
hinc

hinc abicimus, rationi non est consonum, ut in
medijs gaudijs nostris R. V. oblitiscamur, cui
mecum alij sicut debent non modicam eorum
partem: amor enim & officij quod socijs meis ex-
hibuit R. V. eo tempore quo in vestra domo di-
versabamur, certum me faciunt letitij & ap-
probationis tam vestrae quam exterorum Pa-
trum & Fratrum, qui istic agunt, intellectu sac-
teri nostro in Iaponia reditu, & prospera acce-
sione, summoque exultantium plausu, quo ex-
cepti sumus, non solum a Patribus & Fratribus
Societatis, qui his in locis degunt, sed a Iaponi-
sibus vniuersis, maxime vero a matribus & pa-
rentibus nostris, quodque magis mirere, ab ip-
sis gentilibus. Quod cum hinc cum P. Visita-
tore recessimus, de reditione nostra quodam-
modo desperasset: Quare videntes reuertisse
non sanos modo & valentes, sed viros factos
(pueri enim quodammodo disceramus) ac
honore ac favore auctos, quibus nos Summus
Pontifex, S. Ecclesiae Praetules, Maiestas Catho-
lica, praecipui quique Principes & Dynastae Eu-
ropa cumularunt, ipsaque adeo Societas omnia
iure, stupor & mirantur ostendit, recessi pluri-
mum, de effuso in nos amoris affectu, & P. Visa-
tore curae ac sollicitudini curato respondentem,
qui nos abduxit, & Iaponensibus Dominus auxil-
io saluos restituit. Noua quae significari pos-
sunt haec sunt, Versari nos in portu Nangasacki,
& infra paucos dies Meacum cum P. Visitatore
meditari, qui voluntate Prorogis Indis mone-
ribus

ribus ab eodẽ onustus ad Quabacondono pro-
ficiscitur speramus in Domino, Patris Visitato-
ris, & nostro Meacum accessu Quabacondono
in pedes erecturum Patres, totamque Christia-
nitatem felicibus quam ante promouendam: ut
hoc credamus, faciunt externa quaedam signa &
voluntatis nostrae, de quibus nobis constat: Nam
intellecto P. Visitatoris aduentu, auditis legati-
onibus, muneribus, generoso equo quibus cum
Proter donat, exultatus est plurimum, & quae-
dam nauigia expediti iussit, quibus nobiles &
honoratae personae vehuntur, ut dictum Patrem
excipiant, & Meacum comitentur: hi naues ap-
pulerint, Meacum versus soluemus: quod ab hoc
portu nonaginta miliaribus abest, quae ducenta
70 Italica faciunt. Iaponia hodie ad suscipiendã
admittendamque Christianam fidem, aptior cõ-
positiorque est quam vnquam fuit. Cum enim
Quabacondono vniuersa imperet, adempta ma-
gna victoria de Bandoi extrema Iaponiae parte,
octoq; imperio suo adiectis regnis, quae domi-
nationem aspersionabant, si lumine diuino illus-
tratus Christiana sacra amplectatur, aut saltem
oppugnatioe, vt annis superioribus fecit, in-
termissa, Christianis laeuar, expectari aliud nõ
potest quam vt gentilium superstitione imbuti
posito errore ad veram creatoris sui noticiã de-
ueniant. Caetera quae scribi possent P. Visitator
sigillatione suis complectetur, quare aliud nõ ad-
dam quam primo quoque tempore curatos,
vt longi & diuturna hac nostra peregrinatio

fructus aliquos referat, mirabilium & admirandorum rerum narratione, quas Romæ, quas passim alibi in Europa vidimus, & manibus attingimus. Nam hæc commemoratione tam Christiani quàm ethnici reficiuntur & recreantur plurimum, si demque dictis adhibent, animo firmius impressis ips, quæ hæcenus ex ore Patrum hauserant, non ignari, nos qui eiusdem patriæ sumus, non narraturos quæ Iaponicis præcellant, nisi verè meliora & magnificentiora essent. Eandem fidem habent narrationi de Deo, rebusque Ecclesiasticis, quos etiam sermones gustant avidius, confirmari plurimùm oculorùm nostrorùm testimonio.

Aliud non occurrit nisi ut me sancti sacrificij R. V. plurimum commendem. Nangasacki octavo Octobris 1790.

R. F. Filius & servus.

Don Michael.

EXCERP.

EXCERPTA EX
QUADAM EPISTOLA P.

Alexandri Valignano Ad R. P. Ecclesie Missionis in Philippicis Insulis 21. Febr. 1791.

NISI noni accidit circa Christianos aut Societatis nostræ res, ab ultimis meis ad R. Vest. datis, de statu oppugnationis nostræ. Diversa vtrò obstituerunt a bello nata, cur non potuerim Mecum commigrare: sed iam sum in

via & in portu Frago verlor, qui 24 aut triginta miliaribus Meaco abest. Mecum proficiscuntur quatuor dynastæ Iaponicæ Romæ reversi, & viginti Lusitani, incerti de susceptæ legationis successu, quia Quibarcondono ad hoc usque tempus, parum animi & voluntatis ostendit, in potestate vobis faciendæ Evangelium annuntiandi vel in Iapone commorandi. Nihilominus speramus hoc officio nostro, quod obimus, de rigore remissarum: quidquid accidat, confidimus in Dominum, futurum in favorem & augmentum noxæ eius Ecclesiæ, quoad nos attinet cõfirmam us mori potius quam tam desirere. De futuro successu R. V. certior fiet.

EPISTOLAE
DE MISSIONE
CHINENSIS

Vo Patres, qui ad Collegium suū
Macao revertebantur China eie-
cti, & quibus diuina prouidentia &
tutione permillum fuit, vt Sciauchino
Sciaucheti vrbē nigla aut quadraginta mil-
liaribus intra Chinā magis transirent, scri-
bunt quod ibi bene se habeant & Chinen-
sibus sint accepti, spe fructus maioris in
transfereendis ad Christi cultum animis, eo,
qui in duabus alijs vrbibus amplioribus, &
negociatione frequentioribus Cantone &
Sciauchino colligebatur. Tres alij Patres
qui in vrbē Macao Chinensem linguam
addidicunt, magno cum seruore & fructu
huius exercitationi dā sese, vt cum Diuina
bonitati placuerit eandem ipsis, mis-
sionis eiusdem viam aperire, ido-
nei sint magis ad praedictos

Patres adiuan-
dos.

DE

INDICAE ET IAPONICAE.
DE MISSIONE
PER VANA.

P

ERANA Prouincia in sex Col-
legia Societatis, Residentias tres,
Missiones quatuor, partita est:
aguntque in ea ex nostris 87. v-
tutes, quae Dei est gratis, & cum
fructu, quemadmodū ex nouis,

quae pro more recepto hoc anno mittuntur col-
ligere est. Lix, tempore quo haec vrbis fame da-
minante sic premebatur vt ex privatijis ciuibus
quidam ne panem quidem haberent ad vesigen-
dum, acciditque aliquando vt aliqui viginti
inedia canum soltar discorerent, & abiecta ossa
aroderēt, diebus singulis visitati sunt carceres,
distributo in vinculos non solum spiritali pane,
Confessionum, Exhortationum, Concionū be-
neficio, verum etiam a scholarum nostrorū Au-
ditoribus comportato, & in plures triginta di-
stributo corporali cibo, eorum etiam morsu
ministrandos quo in charitatis opere Dominus
adiuante perseverant. In eodem carcere bap-
tismo iustratus fuit Aethiops quidam, extremo
supplicio adiudicatus. Alius etiam cum ad fur-
cam duceretur, & obstinatissimus infusa blas-
phemiarum verba eructaret, in ipsis eisdem sculis
tactus a Spiritu sancto opera cuiusdam Patris
nostri, qui eius ad saniorum mentem reductionem
suscipit, rara peccatorum penitentia confusus
est.

est. Nec minor fructus ex Catechismo & doctrina Christiana qua pueri Aethiopes & alij persona Dominicis diebus informantur, collectus est: ea namque instructione multa impediuntur peccata, quae in Deum D.N. admittentur. Vidunt, ex nostris quidam ad certaloca in quae multus populus ad choros, festa, ac inde ad epulas conuenit, ibique exhortantur & doctrina Christianam docent, siue magna cum multorum approbatione, ut qui ad saltationes & ludos uenerant, submissis genibus coronam seu orbiculos sacros percurreant, & pro affectu doctrinam Christianam recitent.

Ex Collegio Sancti Martini omni die festo ad portum itur, & concionibus inuuantur, quibus conuenerint fuerint, nec omittitur seruorum & remigum uisitatione: summa cum eorum consolatione & fructu missus erat ex Patribus aliquis in terras & loca vicina. Qua in missione incidit in Indiam anum centenas iam maiorem, quae confessione expiata insequenti die ad meliorem vitam transijt. Adiuua & uita senior quae praeterea surda erat & muta: quae signis & motu exterioribus culpas sassa, vitam cum confessione finijt.

Indi quidam Ethnici Eusochi dicti ex suis decem miserunt ad Urbem Curco, quae triginta miliaribus distat ut aliquos ex nostris tuocarēt, ut Catechizatos fideque instructos salutari aqua abluerent, cumque huc agerentur ex his qui uenerant uous in egritudine incidit, ac postquam Christianis instructis eruditus ablutusque esset

die

die insequenti, si nihil culpa a baptismo admittit, in caelum transijt. Ex hoc Curcoensi Collegio, missio facta est in Prouinciam Aimares, quae summe fuit necessaria; & fuit in ea diuini obsequij cum plurimū. Necessitati porro causa haec erat. Inmiserat Dominus noster anno superiori pestem vt hac animaduersione & castigatione miseram pentē a somno peccati quo promebatur, excitaret: Verum quod remedium afferre debuit, in diuinum & ruinam animarum vertit. Nam cum uiderent hispanos qui inter eos sparsim uiuebant, nihil ab eadem lue accipere detrimenti, plurimosque ex suis debilibus adhuc & in fide infirmis Dæmon persuasit, Deam hispanorum non esse eorum Deum, quando illi nihil a contagione laderentur neque aliam in re hanc natam calamitatem, quam ut errorem suum recognoscere, quo acti ad proprio & patrio Deo detraherent, in quod crimen cum non incurrisset Hispani adorato semper Deo suo, nec eo uequam iurato, sani ac liri uiuerent: quo ex principio inferbat Dæmon redeundam esse ad antiquam superstitionem, placandumque munibus & aliarum rerum oblatione patrium Deū quam persuasionem promouerunt plurimum excitati Magi qui diuersis fraudibus & mendacijs deceptam gentem ad idolorum cultum retrahere conabantur, & e manibus aurum argentumque extorquere. Quare in vulgus ex eis iactabant nonnulli sibi pestem apparuisse indignabundam & ardentem, communitantemque uir

curam

ctorum peras hominum, nisi aurū, argentum, eiusdemque generis munera sibi debita offerentur. Alij purgebant linguam, Peru olim Regem, itam plurimum affirmasse hanc calamitatem volūtate & imperio suo immittam. Alij alia perinde vana cōmminēbantur, quibus arcebis impellebantur miseri Indi, non modo ad ea Idolis offerenda quae Magi postulabant, sed etiam persuadebantur, ne quidquam in domibus suis obseruarent, quod Hispani vītatū esset ac familiare, Nullam fidē & ex mera tantum cōsuetudine audirent, Cum Sacerdos sacram hostiam adorandam eleuaret, manu sinistra pectus pulsaret, Crucem non venerarentur. Persuasi igitur in his laborem suam consistere, edibus ceciderunt Imagines, Cruces, ceteros sacros, Rosaria, seu precationis globulos, ceteraq; omnia, quin & galeros, & calceos, & vestes quibus Hispani similes videbantur. Adeoque incrementa iunxit haec moris obnubilatio & circū vsque pagus integer foras in montem egredieretur vsuolente animalium sacrificiam offerret: quod cum fieret, ad montem accēssit Christiana vetula, cui negotiorum quorundam causa illas iteri quam à loco sacrificij non procul distitam cum sacrificulus vidisset, ex cla nauit, inceptis sacra peregi non posse nisi interficere tur, vnde misera ancilla monēto ab insana & sacrate turba lapidibus oppreta est, quae postea aut septem dies in pagum deposita fuit, affirmat vnique Hispani ita recentia fuisse vulnera, & si eodem hora occu-

buisse

buisse, nullumque terrū odorem afflauisse. Fuerūt & plura alia sacrificia quibus eo tēpore delusi tur piter dīs suis litabāt, tantumque profecerat delusio & error, vt nouem continuis mensibus integros dies ponerent Patres nostri in expiandis generali confessione animis, die quolibet concinnarentur, rosaria distribuerent, Icones & orbiculos sacros largirentur: Reducti tandem magno cum dolore de admisis criminibus sensu, voluntarie se castigauerunt & qui fuerant prius defectiois auctores & capita, agnitione publicae errorum clarauerunt.

In Tucumana Missionē diuersa vicibus baptismo eluti sunt plures centum quinquaginta, quos inter erant octogena ij, qui absque baptismo hac et vita decēssissent nisi haec Missio obdiesset. Innumeri pene, sunt alij qui idem appetunt.

In Missionē S. Crucis de Monte baptizati sunt praeter pueros 370. & plusquam quatuordecim pagana castrilla idem postulant. Audite totius vitae confessiones plurimas, in quibus haec difficultatis, quod penē omnes harum partium nationes vsque ad quinque numerate tantum sciunt, si crissina quintam numerum excederint, nil norant proferre aliud etiam si quingentes illa commiserint, quam sepius se commisisse.

In Missionē Cumes ablati sunt vario tempore 1872. adulti omnes, pueri & infantes 1301. Maximonio insula 1423. erectae cruces p-ori-
m, edificatae Ecclesiae, innumerae facta animo-

rum

rum expiationes. Alia in missione ad eandem nationem Sacramentum fidei susceperunt 708. id est adulti; Nuptiarum fodere copulati, & 1.23 quibus qui post susceptum Baptismū mortui sunt, magno cum diuinarum rerum gustu ad aliam vitam transferunt. Quos inter Adolescensula fuit annorum 16, quae tū morti proxima esset, videretque pulcherrimam quandam Domicam cum comite eximia Maiestatis euocantem hoc sermone Ramus filiola, respondit nolle se ex hac vita decedere, nisi primum cognosceret, qua via aditus esset in caelum, quod frequenter ex Patribus audisset, arctam plane & peringustam viam, quae in caelum duceret. Accersita igitur hera Patrem aliquem vocari oportuit, qui de eo quod sciderat instructus consolatus est adolescentulam, quae hilari animo ad meliorem vitam abiit. Magna est & pene incredibile certitas mentis, qua obauntur Ciuentium loca quaedam. Nam certis quibusdam stellis sacrificant, ipsi vero maxime quoque colligenda mensis tempore dominantur: Superstitiosi sunt admodum, buboni quoque vocem valde pertimescunt, qui vbi in vicum aliquem aduolarit, & solitum dederit sonum, continuo seniores ad matris domo egradiuntur, inelamantque aures, ut auolet, ne moriantur: Iuniores eo tempore adibus se continent, idem faciunt foeminae, sicut enim bubonem alioquin praedictiarum mortem. Quando pluvia indigent, Magus quispiam magna vocis contentione & acceleratione clamat,

mat, ut omnes ad orationem concedant, quo postquam peruenerint, ut quilibet confecto more a cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium ut a sale, pipere, cibus coctis concinanti quod vbi factum est vice silentia & clamore summo stellas invocant, aquamque preceant, & ad terram castellamque pagorum seie vertunt, portionem quandam manibus tenet, quam vbi nobilitate cuius adolescentulae manu porrectam ebibebunt, ita a sensibus abducuntur, mentisque impotes fiunt ut mortui videantur, sed vbi in se redierint mel aqua & melle miscerit, quibus permixtis nubes aspergunt. Die insequenti nobilitatem aliquam aut conspiciunt & venerandam quendam seiem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare coeperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet, atque ex radice expressit aqua rursus in aera tacta nubes ut tingat, rogans per sudorem sanguinem & aqua, ut desideratam pluiam largiantur. Quod his casu eo die, quo sunt superstitiosi, pluit, gratis agunt stellas Magumque miblis muneribus ornatum offerunt. Celebrant & festum aliud superiore non minus superstitiosam, Puerum decora facit, & qui toto castello formosissimum habetur, cubiculo includunt, eique tam diu ieiunium imperant, dum excrecant capilli, tum magi prestigiatore cum senioribus edocti veluti supplicatione quadam, in aedes amici alienis arctissime illudandi deducit, ibi oracula paucum querula voce lambantant, & plebs, quae

interca cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos praecindit, oblato in singula capia asere vno costo. Altera die Magus iunioris ad venandas seras mittit, alios, vt locam festo oportunum appareret, ablegat, puellis vt bonam vinum excoquant, imperat, Senioribus musica vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore quietas in res a Mago comissi sunt, liberè furari possunt, quidquid extra cuiusvis domum repererint. Insuntant populos vicinos vt varijs armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus altera manu telo instructa, altera vipera viuis dependente positam in loco quodam ornatisimo sedem occupat, vnde facile colligitur daemone esse artes, cum a vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliq viperae mortuae alligatae sunt. Quae venatione apprehendit lunentus eò coctis & asis ascribitis reposita sunt ad vnu pueri latus. Alterum claudit boma vini quãtitas. Postquam milites ad festum vocati militari quodam ordine & delectu ingressi sunt, & viperam adorauerunt, ad potum accedunt, vinum sibi proximum ebibunt, & preparatas pueroque adherentes epulas sumunt, tum ad adorandã rursus viperam regrediuntur, eundemque cibum & potum repetunt, totosque tres dies hae ratione absumunt, quibus euolutis viperã necant: Exin feminae (quae toto festi tempore clausae domi haerebant) egrediuntur, clamantes, Victoria, Victoria. In celebritate cuiusmodi frequenter ap-

partem

partem & videndum se praebet Dæmon ad combibendum, commessandum, festisque dies late hilariterque agredos exhortans. Est & tertium festi aut potius lamentationis genus quod defunctis exhibent: ad hoc modo conueniunt malefici & praestigiosos cum scabos, multo vino arcubus & telo instructi, postquam mortuorum sepulchra purgata, in aeternum & laethymas resoluuntur omnes, non multo post praestigiosos in partem aliquam secedunt, & egregie component, quod vbi fecerunt, ad lacrymas & elatus reuertuntur, Dæmonem iuocantes, Dæmonem montibus, lacuinis, & similibus imprecantes demum proprio nomine mortuos vocant, & ad combibendum inuitant, ac vbi sese nihil mouere vident caesti & tristes domum reuertuntur. Ea est egeitas quorundam partium gentis Ciamis.

Itacum cui missioni praestit P. Iacobus Sami- nigo antiquus & laboriosus operarius fidei sacramento oblatus sunt 429. quos inter mulier haec quae cantianculam, quam cauebat, ab quodam se accepisse sciebatur, qui ab Iustis veteri, (haec est ab altera fluminis Paraguai parte) venerat. In audiebatur in aere loquens, sed non videbatur multaque dabat praeccepta, quorum hoc erat vnum, vt centas cantianculas caueat, ea quibus ea facit, quam personabat mulier, cuius hic sensus, Pater filium suum Christum in mundum misit, praecipitque hominibus illi vt obedirent eumque adorarent. Misit etiam sanctam Mariam vt ex ea nasceretur Christus: Finis porro erat.

hoc dicit Spiritus sanctus. Existimo hunc de-
modum fuisse quia veritati multa admiscebat,
mala & falsa, quae hoc fuit prodeptum, ut legiti-
mas abijceret errores & alias superindocerent,
ae perfimilia simul. Accidit in illa missione eti-
dem P. Iacobo Saminigo res admirabilis & con-
sideratione digna, cuiusque eo in genere in con-
tigit similia, quae etiam eiusdem in his incolis, in
qua euenit, ita innocuit, tot que testimonij con-
firmatur ut nullus dubitandi locus relinquatur,
quae ab ipse personis accepta est, qui de oculis & au-
ribus hauserunt: qui calis euentu infelix idem
permissus est (quemadmodum etiam de simili-
bus, quae in confessione contingunt credi po-
test) ut hic nouus populus discat quia fide & in-
tegritate uti debeat Penitentiae sacramento, in
quo non paruam sentit difficultatem. Quare
etiam Inda quae in omnium oculis legem inte-
gre confessionis violabat, videntibus eiusdem pu-
rita est & castigata, ut vniuersa adina ruina mul-
tarum salus procuraretur. Res igitur quae acci-
dit est eiusmodi. Agebat in domo sui ex ipse eu-
ridam Domitio huius loci, adolescentula de-
cem & sex circiter annorum, quae bello rapta ad
baptismo tincta Catharina vocabatur. In ra-
cum, reate credebatur libertas & mores distig-
lari, etiam si non raro ab heri reprehensa castiga-
retur, quae eo peruenie malior, ut cum perditis
quibusdam clam consueceret, neque tamé prop-
terea a confessione abstineret, sed hinc pecca-
tum labris premeret, ne metentesuam perdit

is moribus haberetur. Haec igitur Calendis
Aug. 1790. morbo depresso Sacerdotis euocauit,
cui animi motus aperiret, sed id fecit non inte-
gre, ut & in eadem quatuordecim nonem alijs vi-
ribus, recedens Sacerdotis presentibus alijs fa-
milis contemptim ridebat, huc ferè oratione,
Aliud mihi quod agerem non erat, quam ut pec-
cata saterer, ad id etiam impudens & inhone-
stis verbis, quibus offensa extera singula ad he-
ram referebant, quae merito Catharicam incre-
pans, tandem vultu & voce mutatis auicè roga-
uit, quoniam illa essent quae Patri aperire nõ vult
let, narrare illa non dicitur, ad iungit; quo-
ries Patrem in morbo vocasset ut se confessio-
ne purgaret, sicut se ad leuam quendam AEthio-
piam, qui monebat ne sateretur, quod ea
peccata turpissima essent, & nullius momenti, &
ex illorum confessione a Patre dissolutior ha-
beri posset, dextra vero manu apparuisse S. Ma-
riam Magdalenam exhortantem, ut quidquid
esset libere euocaret. Accersitum igitur rursus
Patrem Dominam de omni eo quod acciderat
instruxit, qui modis omnibus tentauit, ut ad in-
tegram animae expiationem induceret, sed fru-
strum, quod enim exhortabatur magis, eo reddeba-
tur obstinatio, ita ut nec nomine Iesu renunciare
vellet. Alio etiam tempore, cum illi sacram cru-
cifixi imaginem ut in eum intrueretur & animo
resolueret Christum pro nobis cruci affixum &
in cruce mortuum, summa cum indignatione
& animi commotione respondit, iam istis, sed

quid vultis faciam? Ad quam Hera, ut ad Christum te conuertat, qui admittit crimina remittit, si faciendo recognoscas. Cui Catharina Obsecro, ut mihi delinatis esse molesti, cumque hera abcessisset, cepit amores suos & turpitudinē decantare, duravitque ad dies plures haec agendi & dicendi ratio, donec quadam nocte, accessit cum ancillis hera, haec in verba prorupit. Torqueor & animo angor plurimum ob violatam conscientiam & ab ea hora vsque ad mediam noctem toto corpore obrigit, ut crederetur mortua, ac de humatione & sepultura effect cogitatio, sed ad se reuerfa, accitoque sacerdote, nihil de antiqua facendi consuetudine remittit. Tres post horas, paulo antequam expiraret exhortata à seruis, ut apprehensa manu, cruce, & cetero sacro nomen Iesus invocaret, respondit. Quis est ille Iesus, cum non noui, ac in partem vltimam lecti reflexa, sedensque audiebat cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, qui eodem in loco agra decumberet, vehementer dominam rogauit, ut in distinctum cubiculum transferretur, quod ut aiebat, larua quasdam matras videret, quibus admodum terretur. Nocte ea, qua Catharina extincta est, domus tota tam fetido & putri odore perfusa est, necessarium ut fuerit, eadque loco patiente & aperto exposere. Dominus etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quaedam in humeris veluti calce perculsa est, pertulitque aliquot dies huiusmodi.

soni signa. Equus mōfortissimus alioquinfectis in murum calcibus huc & illuc discurrens tota nocte insaniit. Idem fecerunt & canes multa discursione & latratu. Homo iam corpore, cum ex ancillis quorundam locum intrasset, in quo Catharina decubuerat, utrimque conspecto, sensit in se, vas quoddam, quod tabulatis impostum erat, isci. Maior praeterea pars huius urbis vidit motu crepitu & sonitu huc & illuc plus imos haeres & tegulas, etiam ad 2. millia passuum proijci, non quod in palatio vltius sit later vel tegula, cū ut praeterea omnia huius urbis aedificia, palma tegatur Ancilla alia spectantibus multis pede longissime protraxit, etiam quae traheret, non videretur. Septimo Octob. cum quaedam serua vestiarum esset ingressa, ut inde vestem sibi aliquam sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes, ut vas quoddam arripere, fugiente illa tanto impetu vas in murū impulsit, ut in mille partes frangeretur. Die insequenti, veltario amplexa fuit et uisus imago chartacea, quae in impetu a muro auulsa in conspectu omnium, in partem sinistra est. Eodem die cum in horto Domini exaret, medius later lanci iniectus totam arenā euertit, cuius filius annorum 4. eo ipso tempore exclamare cepit, Matercula, Matercula Catharina me persequor, appensisque ad collū sanctorū exuuiis ab ea pena liberatus fuit. Haec omnia cōgesserunt, ut aedes mutaret, & in consobrinas domum se reciperet reliquis ancillis quibusdam adium cūho-dibus. Decimo diei men-

fi, cum ex ancillis aliqua in officinam dispen-
satoris iuisset, sensit se ter à Catharina vocari,
quam timore nimio dilapsam exhortata fuit
exire, ut invocato Domini nostri auxilio ce-
reoque sacro accenso retrogrediretur, assumptis
duabusque ceteris minus iuiores videbantur, se-
cure redijt, quem defuncta monuit, ut dimissis
alijs cereo abiecto, quod parvam inferret, sola
perstiteret. Emittebat Catharina ex omnibus
corporis iuncturis flammam incredibilem cum for-
tore. Caput cum pedibus ardebat, cunctis erant
veluti ignea facia. aut 10. digitos lata, quae
in terram usque procedebatur, videbaturque
libidinis & admissae turpitudinis poena & casti-
gatio quaedam. Viso hoc spectro tremere &
exallescere cepit serus, ad quam infelix defun-
cta, Accede huc, Quoties ego te evocaui.

Respondit serus pene exanimis. Boni la i v.
Quis non horreat te vultu? Quae cum diceret, in
eiusdem locum descendit formosissimus poen-
itibus, qui seruum horatus est, ut
posito timore fons ceteranimo, notaretque di-
ligenter, quae à Catharina acciperet, ut in alios
evulgaret, ac simulat quibus hoc loco abscississet,
confessione maculas omnes expiarer. Tum hęc
in verba Catharina, Scias inferno me mancipa-
tam & gravissimis se habetam poenis, quod cum
sacerdoti aduoluerer, ut peccata faceret, acuf-
simatantur referrem, cuiusmodi sunt, quod
garrula essem & loquax, in iram, proclivis, &
id genus alia, silentio vero involucrem libidi-

nes & confertos cum adolescentibus congressus.
Tu igitur discere bene conuicti, & nullum
crimen tacere i Horumque vos commoneo
quod mihi ita imperatum sit, cogitque alio-
rum in exemplum hęc vobis aperire: lam pul-
sus ad salutandam Deipara virginis audiebatur,
defuncta mox in angulum quendam secedit &
evanescit; Angelus vero (angelum enim fuis-
se, quem videt in puerum, credebat famula) abi-
re ad suos famulam iubet, quod & fecit. Hęc
percellit vna eorum quoque Divina bonitas in Pro-
vincia Peruvia per Societate operari anno 60.
dignatus est Aliud sperare nihil, quam ut V. P.

orationibus ad Deum & Sacra. sacrificiis
atque virtutum operariorum missione,
necessitatum gratissimarum huius
amittere genus meminisse velit, ad

laudem & gloriam Iesu Chri-
sti Domini no-
stri.

C S E X.

EXCERPTA EX QVIBVS.

DAM LITTERIS P. MARTINI PE-

*rez Societatis IESV, nona ex missione
provincia Zinaloa ad Patres Mexicanos,
datis mense Decembri 1591.*

POST victimas apud Tamecas
e. Julij datas, quo die in hanc
Zinaloa Prouinciam ingressi
sumus ab praefecto Rodrico
del Rio directi discurrimus va-
gatique sumus per varia castel-
la, vicos ruficos, metalli fodinas, pastorum ca-
lis, Hispanorum vllas & domania quaedam, in-
uando proximum solitis officijs nostris, nobis
vt nunquam desceret quo occuparemur. Trans-
eundis diebus octo asperum ac difficilem o-
perosumque Tepesuan montem, nullo conspe-
cto animali, auribus quibusdam exceptis, cuius
ratio est vitaram muscarum, quae equos infe-
stas, quarum toto monte copia est maxima,
quae equis nostris fuerunt molestissimas. Oc-
currebant nobis Cuimechi quidam, qui sunt In-
di militares, qui ex eo quod habebant liberali-
ter obeulerunt, nullo incommodo illato. Ex his
prope infiniti inueniuntur, qui hoc & illic dis-
persi vagantur in nullo alio occupati, quam vt
victui opportuna venentur & querant. Re-
latumque nobis est, in montis parte ad tria mil-
lia

Ita conuenisse, qui Praefectum obsecrabam vt
que fidei sunt Christianae, pos doceri instruique
faceres. Forum minime qui vnicus est, nos inui-
sit. Obuius factus est Hispanum quidam ordinis
doctor cui sex Castella pagana seu vicij rufici
quodam montis parte parent, qui satis instrui-
ctus, quidam in eiusmodi missionibus Societas
praecederet ad P. Missionem hanc dedit, qui-
bus vnus ex Patribus sibi concedi postulabat,
cuius opera ad viginti annorum milia in dis-
ciplinam Patris tradenda, insisterentur.

Hos & alios vicos non absque dolore prete-
rituros, quia iam apud nos constiturum fuerat
nullo vt in alio loco praeterquam in provincia
hac subsisteremus. Paucis ante aduentum no-
strum diebus scripseramus sex aut septem His-
panis qui ibidem morantur absque vllio sacer-
dote, & semel tantum in anno Missam audiebant,
quando videlicet sacerdos quispian triginta aut
quadraginta miliaribus distans ad eos venie-
bat, vt confessione poenitentes purgaret. Illi cum
praecipuis quibusque Indis, nobis qui plusquam
viginti miliaribus ab eorum domiciliis distiti
eramus hilares & recreati plurimum occurrunt,
& vsque ad sequens flumen Prouinciae huius,
vbi est sanctorum Philippi & Iacobi vicus, co-
mitati sunt. Abest haec Prouincia Mexico plus-
quam trecentis miliaribus & Septentrionem
versus protenditur. Ad dextram n. otes habet
Tepesuanos, ad Liguam mediterraneum Mare
parte altera ad Zibolam & Californiam vsque
excurret

excurrit que sunt Prouinciam Occidentem vter-
lus magna & frequenter plus satis. Ad latus vñ
quo Septentrionem respicit duorum tantum
dicrum ab vltimo huius Prouinciae flumine, ite-
pere (quemadmodum ab Paesecto accepimus)
conspiciendum se praebet nouum Mexicū adeo
celebre & nominatum, ac gemilis superfluitatis
abundans, de quo scriptum est frequenter.

Zinloz prouinciam mentitur & fecant octo
fluitis maioribus qui in ea decurrūt. Partitionis
vero ea ratio est, quod Castella & vici pagani ven-
nes ripis & fluminum labris adhaerent, quae pi-
culenta sunt, & quae non lōgo tractu in quam me-
diocritatem induunt. Solum facies aptissima, tū,
& ferax, & quae fructus reddit. Ceream, tritici
& salubre. Rustici & agrorum cultores bis in
anno metunt, ac inter reliqua fabarum copiam,
cucurbitas, maizos, eiusdemque generis legu-
mina colligunt, ex quibus ipsi & nos vtilissime
tam abunde, ut de antio rerum pretio aut sane
sermo nullus, quoniam perit frequenter bonā
pars mensis collectae & maizon verus absque,
ut sit locum nouo, Abolūis gossipino lino, ex quo
telas optimas trahunt, quibus vestiantur. Vestes
eorum sunt panes pass, haerentis diligata qui ve-
luti palliōddexanorum more totum corpus re-
gunt. Id verum, quod cum omnes sint opiferae,
maxima anni parte non teguntur, sed nudī ince-
dunt. Cuncti tamen cingula quodam largiori ex
eodem gossipino panis variē & multipliciter
elaborato, adiecta etiam figuris coloris dixerūt
quas

quam cochlearum & cochlearum testis & doctus
artificiose osibus adū rix faciunt. Auribus
praeterea fila multa inserunt ex quibus insanae
dependent, quem in sine datis infantibus multi-
tis in locis aure perforant, & annulos, grana seu
globulos, corallum inserunt, ita ut auris queli-
bet quinque pinta habeat generis ornamentis sa-
cite gaudeat, quare non in laris obsoletis sed
sapiens semper decoratis. Feminae a coxis de-
center deorsum vestitae, reliquo nuda. Viri per-
inde ut feminae, procliuatens capillos gestant,
hae in humeros, maris, illi frequenter collectos
& variis modis abstrictos, iniecia coralla varijs
plumis & cochlearum testis exornata, quae etiam
nescio quam palaestrudinem & ornatu capitis
officiant. Onerant collum orbiculis coloris va-
rijs. Statura corporis sunt magis, & quā his-
panos palmo superent, ita ut equis insidentes
nos nec quidquam inhaeratos, nisi erectis talis,
facile complecterentur. Valentes & robusti quid
bella quae illis cum Hispanis fuerunt, sic de in-
dicant, in quibus tamen damna non parua ac-
ceperint, non inulti tamen nec absque aduer-
sorum sanguine. Cum de iungā rerum actus
deceatere vellent, denuntiabant & indicabant
diem. Eorum arma arcus sunt, & venchis testis
est sagitta, ac clauarum genus vnicuique ligat
quantum ictus repetere non oportet, ut alius
caput, peribros, que committunt. Venerunt etiā
hastis breuioribus ex ligno rubro confectis, tū
solidis & acuminatis, ut propulsi nostrorum

cordant. Atque quàm inuicem sunt terribiles & formidandi, tam inter suos & vicinos quieti & pacis amantes, rarissime inuenitur prouocator aut contentiosus. Hispani post aliquot congressus militares dextras tandem eis dederunt relictae ausis sedibus. At octo illi quoruns Imperius memini pacifici inter eos viuunt, & quibus Domini vocentur, his tamen contenti sunt, quæ Indi offerant, nulla vi aut molestia cuiquam illata.

Cum hæc in oras venissemus, fama nouorum hominum exiti Indi confertim in nostras aedes concurrerunt & summa beneuolentiæ significatione salutatione & verbis, quæ tamen nõ capiebamus, amore testabantur, rãdiu nobiscum commorati dum anteq̃ Iosum remisterentur. Neque oblitam primo quoque tempore opportunitatem neglexerunt, declarantes quanto animo in Christianam religionem ferrentur. Nam cum primos huius provincie vicos effemus ingressi, vulgato etiam in vicinis locis aduentu nostro, de insequenti conuenit in Ecclesiam tam aduocorum, quam puerorum magnus numerus ut baptismo tingerentur, quod summe nobis fuit consolationi. Abluimus pueros & puellas facile octoginta, ceteros animo ereximus spe non inani tuturum, ut simulatque instituti essent necessariis doctrina, cuiusmodi sacramenti essent participes. Inuenimus ad quadringentos Christianos, qui ab Patribus Franciscanis qui in hæc loca venerat ante annos duodecim bap-

tismo

tismo initiati, interfectis tandem illis ab ipsi incolis, carcerant doctore. Neque fieri poterit omnes ut à nobis erudiantur nisi adiutores submittantur. Nam præterquam quod populus sit multus sermone, & lingua etiam differunt, tamen dux sint præcipue & generaliter maxime.

Dux linguas veluti subito opere discimus, quæ tamen non sint maxime vulgare & generaliter, necessariz sunt magis, & tribus mensibus tantum proficimus, facile ut loquentes Indos assequeremur. Quare expimus Catechismo erudire gentem & pijs exhortari sermonibus ad eos in officio continendos, & omni timore liberandos. Cum vident precationes & orationes orandi formulas non extraneas sed familiari idiomate se a nobis accipere, quas ut & Catechismum magna cura & temporis breuitate addiscunt, itaque tam adulti quam pueri plures mille lætentiæ abluti sunt, præter quadringentos qui in infantili pene ætate a Patribus nominatis tincti, & duodecim totos annos neglectiuis signum habebant Christiani instituti, sed eũ Echois patri more matrimonio erant coniuncti. Multis concubinis detraximus, cum huius gentis ea sit consuetudo, tot ut superinducant, quot alio die nasci solent. Matrimonij Sacramento iunximus non paucos.

Sunt & plures alij qui baptismum appetant, sed cum ingens sit populus, operarij vero dux tantum fieri non potest ut labori parca simus.

Vltimo

Vltimo Nouembri visitauit huius tractus seu fluminis gentem, & duodecim aut tredecim miliaribus quatuor milia vt minimus numeretur Indi, qui arca & sagitta viuunt, exceptis mulieribus & parulis. Hic admitti sunt quidam non boni nominis & fame, quibus comdemone similitudo & conductio, cum quo abominanda & horrida prorsus peccata commingunt.

Plurimum montes profugerunt ne eorum paruli abluerentur, quoniam demon in vulgus sparsit morsuros omnes, qui haeritio tingerentur, nihilominus tunc septem aut octo diebus 240. infantis sacramenti aqua aspersio cogit me necessitas his relictis, vt alio concederem vicinos adiutus, & tunc tamen magno reuertendi desiderio, per motus commiseratione quadam quod videam gentem vere fidelitatem, tam arcta de monte possident.

Sunt iam in tribus his fluminibus tredecim Ecclesiae, is exceptis, quae postea erigantur, ac in eorum vltimam plures sunt nobis vestigia, quam ex quas circumferimus, & alio quodam vltimam apparuit qui Hispanorum est. Nulla est in Ecclesiis campana. Altare erigitur & aliquos Charactere in imaginibus, quae Calharone hoc delatae sunt institutum, quia nobis alius deest ornatus, quae a R. V. expectamus, & per vltimam futuris, gente hae tam studiosi cultus exterioris.

Die Conceptionis Deiparae Virg. sacro dedicationem templi Petri celebratumus, loco repositum

posui parvam quandam B. Virginis Conceptioni sacratam. Instituiumus supplicationem in qua pueri. Te Deum laudamus lingua vulgari decantabant, subiuncti orationem ac tandem Misera legi, quod cantores ignari adhuc sint cantus, & aliud personare nesciant quam rudi quadam & dissona voce Amen. Interfuerunt ex Ethnici plurimi qui aliunde ad diem festum excitati fuerant, & prope attoniti erant visis his primis initijs, optantes, vt in coru vicis similis haberetur celebritas. Quantu huicufq; colligere licuit, horu & vicinoru Castelloru Paganoru, vbi maior frequentia, & linguarum diuersitas minor, Indi Incole alacres sunt & excitati, tractabiles, facillioris conuersionis quam quos vidi aut noui haerens. Optarem aliquando velut secessionem quadae mecum habitare, sed tantus conuenientiam concursus, hanc vt quietem mihi non relinquant, & licet taceam, nihilominus varios mlaeent sermones de nostris interrogantes & recitantes sua, nocteque ad nos veniunt precationum & orationis causa. Ingeniosi sunt & dociles, etiam si nullam habuerint doctorem cuius institutione hae vis naturae exereretur. Agunt in Castellis aut vicis rusticianis contiguas & erecta & lignis erectis domibus, quae flores regetibusque arundinibus ornant. In coniugis, quae inuicem, quando multas sibi iungunt vxores, minus inconueniens indecensque videtur, si sororem, matrem, vel etiam filiam accipiant, quod hoc ad domesticam pacem tuendam facere plurimum

rimum arbitrentur viteturque eo modo amulatio omnis. Ac licet affinitatem nullo loco ponant, consanguinitatis tamen rationem habet maximam. Liberos amant tenerrime ad certum vsque tempus, nec eos alia docent quam quae ipsi sciunt, neque ullam ob causam plecum, vel castrigant, atque ita perorum more viuunt. Matrimonio coniungunt suo tempore. Coniugij ritum hae est forma: Conueniunt virosorque inter se parentes & post utrumque habitos sermoes, pro gentis more choreas agunt & saltationes, datisque dextris ad suos reuertuntur: quod si sponsus, vel sponsa minoris sint, quam nuptiae requirant aetatis, morsus & etiam annum expectant nec in mutuos veniunt aspectus: tempore deinde suo sponsa Pater filix & genero domum cum adianctis supellectilibus relinquit. Creant etiam sponsum equitem si familiae sit illustrioris, vario ritu, cuius hae praecipue sunt ceremoniae. Arcum tradunt & qua ratione nominis armis utendum sit instrunt, utque industris & habitaculis dent signum quoddam, in leuiculum aut sciam immanitatur, quam ubi interfecerit, sponsus honore & dignitate, qua ceteris qui equites non sunt, antecellit, indigitur. Interpositicae quoque seruant hoc est vnum quod aliorum filios in suos adoptant, sed hic in alterius familiam transitus securiores & periculosiores ritus habet. Immanitatur enim in os ad gulam vsque palus, quo sepe praefocantur, si res succulerit, quicquid ciborum assumpserunt euomunt nec

ita in ius alienum transiunt. Quicquid ab opere & labore superest temporis ludo absumunt, qui aleas refert, sed varijs constat signis. Hoc in genere excelsitissimi summa animi moderatione & patientia ludunt, nec iuramentum iudicatur ulli, nec contentiosum aut pugnax verbum etiam vestris & cetera omnia abstinent, & nisi quod accidit aliquando reuertantur. Cum infirmantur si grauis & periculosa fuerit egritudo, sepulture locum effodiunt, manetque aliquando totos quinque aut sex dies apertus, quae agendi ratio profuit plurimum cuidam semine, cum enim vicium quendam ingressus essent & humum alio effodiam viderem, non ignarus causae accessi iacentem & moribundam, eamque ex Caerehismo quem lingua scripseram vulgari Christiane infinitam abluvi, sed ex morbo conualuituldeo vero sepulture loca aperiunt ut extincti cadaver vel cineres, (na adurunt aliquando corpora cu domo tota & supellectilibus) coeque humo obrunt: sepulchrum certo quodam puluere iniecto aspergunt ex quo potione coeque, deferuntque secum cibos, & post lachryis regnam sepulturem sese inebriant, parentibus defuncti conuiuium parantibus ijs qui adstant. Atque hae sunt eorum exsequiae.

Vicarius Ecclesiae Culiacae quae Zinaloa ubi supra dicti Patres agunt quinquaginta milliaribus abest, datis ad quendam amicum literis in hanc sententiam scripsit. Zinaloa, Patres officiose laborant in Domino in con-

vertendis ad fidem Indis adeo fructuose & feliciter, vt miraculo omnes ascribamus; Neque credi potest qua celeritate & didicerint & eius Prouincię lingua loquantur, quaque facilitate & satisfactione ad baptismum Incolę accedant & in rebus fidei institui postulēt. Dei certe est opus, quam obrem ei diuina Maiestas fauet & dat incrementa.

Hæ narrationes Iaponicę magna cum ædificatione Christiani populi in lucem mittentur.

HENRICVS CVTCKIVS.

Pontificius & Regius librarium Censor.

